

Unconventional Anthroponyms. Formal Patterns and Discursive Functions [Nem konvencionális tulajdonnevek. Alaki mintázatok és diszkurzív funkciók]

Szerkesztők: OLIVIU FELECAN – DAIANA FELECAN. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, 2014. 550 lap

Az ismertett kiadvány egy azonos című, hároméves kutatási projekthez kapcsolódik. A szerkesztők a projekt és a kötet jelentőségét egyaránt abban látják, hogy középpontjukban a nem konvencionális nevek kevésbé kutatott területe áll (ix). A kiadvány 15 ország 31 kutatójának munkáit tartalmazza. Felépítése világos, az egyes fejezetek tematikusan különülnek el egymástól, noha néhány tanulmány komplex szemléletmódja miatt több fejezet témájához is illeszkedik. Az írások átlagos terjedelme 15 oldal, de előfordul néhány rövidebb is köztük. A tájékozódást a kiadvány végén név- és címmutató segíti.

A szerkesztők az előszóban a névadásra mint alapvető nyelvi funkcióra reflektálnak, valamint lehetséges értelmezését adják az általuk nem konvencionálisnak nevezett névadásnak, összevetve azt a konvencionálisnak nevezett névadási módokkal (x). Felsorolás-szerűen, de a teljességre törekvés nélkül említik a „nem konvencionális nevek” kategória egyes tagjait: a ragadványneveket, a beceneveket, a felhasználóneveket, az álneveket, valamint a tulajdonnevesült közneveket (xi). A bevezető gondolatokat az egyes szerzők munkái árnyalják vagy egészítik ki. A kötet négy fejezetből áll, ezek tartalmát a teljesség igénye nélkül, a tartalmi arányoknak megfelelően mutatom be.

Az első fejezet (2–54) négy, a nem konvencionális nevek elméletére vonatkozó tanulmányt tartalmaz. ANGELIKA BERGIEN (2–14) a megszólítást az arcfenyegetést enyhítő stratégiaként vizsgálja. Politikai viták és interjúk elemzésével mutatja be a megfigyelt enyhítési mintázatokat. A vizsgált aszimmetrikus beszédhelyzetekben a megszólítás védi a megszólított arcát, miközben hozzájárul a megnyilatkozó politikus kedvező énképének építéséhez. DAIANA FELECAN (15–25) a konvencionális és a nem konvencionális névadás elhatárolhatóságának kérdését járja körül a névadás nyelvi-nyelvészeti értelmezéséből kiindulva. ȘTEFAN OLTEAN (26–39) a tulajdonnevek nem hagyományos használatának kérdését a szemantikai és a szintaktikai szerkezetek vizsgálata felől közelíti meg. MICHEL A. RATEAU (40–54) értelmező szótárak definícióin keresztül közelíti meg a nem hagyományos tulajdonnév kategóriáját, majd egy-egy tulajdonnév névrendszerbeli helyének történeti változásán keresztül mutatja be, hogyan alakulhat egy, a névrendszerbe kerülésekor nem hagyományos személynév konvencionális személynévvé.

A kötet második, egyben legerjedelmesebb fejezete (56–405) különböző kultúrákban, fizikai és virtuális terekben megfigyelhető nem konvencionális nevekkel kapcsolatos, szinkrón és diakrón megközelítésű munkákat egyaránt tartalmaz. Az izraeli származású EPHRAIM NISSAN szokatlan módon több, összesen hét tanulmánnyal szerepel a kötetben; ezekből négy ebben a fejezetben található. A szójáték nevekkel kapcsolatos lehetőségeire és előfordulásaira két tanulmányban történeti példákon keresztül reflektál: ír a hieroglif írásban fellelhető személynévi szójátékokról (247–267), valamint egy 13. századi arab levélben két kutató által félreértett személynév helyes értelmezéséről (306–314). A fejezetben

fellelhető másik két, egymást kiegészítő munkája elméletibb vonatkozású: egyik tanulmányában a játékos névmagyarozatnak és névértelmezésnek a névadásra gyakorolt hatását mutatja be, különböző kultúrákból származó példákkal alátámasztva (268–283), a másik pedig a névre vonatkozó szójátékok formális elemzésének lehetőségét vázolja fel (283–305). Az elméleti vonatkozások két másik szerző tanulmányában is hangsúlyosak. NICOLAE FELECAN (122–132) a 'becenév' és a 'ragadványnév' terminusok egymáshoz való viszonyát a névadási szándék és attitűd alapján, román személynévi példákkal szemléltetve határozza meg. OLIVIU FELECAN (133–155) a nem konvencionális személynév fogalmának újragondolását kezdeményezi a név kontextusának komplex figyelembevételével.

A fejezet legtöbb tanulmánya szorosan kötődik egy-egy konkrét kultúrához és térhez. FARKAS TAMÁS (108–121) munkája a magyar családnévrendszer nem konvencionális elemeiről szól: a névváltoztatás révén létrejött mesterséges névállomány sajátosságait mutatja be, hangsúlyozva, hogy a vizsgálat során sem a nyelvföldrajzi, sem a névelméleti megállapítások nem hagyhatók figyelmen kívül.

MIHAELA MUNTEANU SISERMAN (227–246) középkori havasalföldi, moldvai és erdélyi uralkodók és vajdák ragadványneveit vizsgálja. GEORGETA RUS (346–353) a kommunista Romániában előforduló fedőnevek mintázatait és használatát a Szekuritáté iratait ellenőrző országos bizottság (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității) adattárából létrehozott korpuszban elemzi.

PIERRE-HENRI BILLY (56–76) elhagyott gyermekek nevének keletkezési módjait mutatja be, a francia forradalom utáni gazdag példaanyaggal szemléltetve az egyes csoportokat, reflektálva a keletkezés folyamatára is. PATRICIA CARVALHINHOS (77–107) a brazil személynévrendszer kapcsán végzi el a nem konvencionális vagy egzotikus keresztnévek vázlatos áttekintését. ELENA PAPA (315–330) tanulmánya arról szól, milyen helyesírási újításokat eredményezett az olasz személynévállomány összetételének huszadik században lezajlott változása. RIEMER REINSMA (331–345) munkájában a holland–belga határ menti települések vizsgálatával arra a kérdésre keresi a választ, hogy gátat szabnak-e a ragadványnevek elterjedésének az ország- és tartományhatárok.

Afrikai kulturális közegekhez két munka kötődik. ADRIAN KOOPMAN (156–171) a ragadványnévadás kultúráközi jellemzőit fehérek zulu és xhosa ragadványneveinek vizsgálatán keresztül mutatja be. TENDAI MANGENA és SAMBULO NDLOVU (202–214) zimbabwei névanyagon végzett tanulmánya a személyes névváltoztatást mint az identitás elrejtésének lehetőségét mutatja be az anonimitás és az álnévviselés egyes esetein keresztül.

Két dolgozat orosz személynévanyaggal foglalkozik. IRINA KRYUKOVA és ANTON KRYUKOV (172–183) tévéreklámokban vizsgálja a hirdetésszövegek személynéveit, az orosz városi nevek között előforduló nem hagyományos személynévekről pedig TATIANA SOKOLOVA (354–369) ír.

Japán kulturális terekhez is két tanulmány köthető: LEO LOVEDAY (184–201) munkája a személynévek engedélyezéséről és betiltásáról szól, KAZUKO TANABE és HITOMI MITSUNOBU (370–388) írása pedig a jellemző gyermeknévadási gyakorlatokról.

További két tanulmányban a név és a közösségi hálózatok összefüggései kerülnek előtérbe. RICARD MORANT-MARCO (215–226) mobiltelefonos kapcsolati listák felvett, átnevezett és törölt neveinek elemzésével világít rá a személynévek digitális korban betöltött szerepére, ANNA TSEPKOVA (389–405) pedig három, eltérő alapon szerveződő (politikai, szabadidős és sportcélú) makroközösségben vizsgálja a ragadványnévadást, figyelmet fordítva annak kognitív és kulturális sajátosságaira.

A harmadik, öt tanulmányt tartalmazó fejezet (408–480) a Nem konvencionális személynevek és az irodalom címet viseli. ALINA BUGHEȘIU (408–420) Angela Carter Esték a cirkuszban című regényében a névadást dekonstrukciós eljárásként, a névviseleket pedig az egyes névasszociációk által keretezett szereplőkként vizsgálja. SERGEY GORYAEV és OLGA OLSHVANG (421–432) Dosztojevszkij és szereplői nevének üzleti hasznosíthatóságát vizsgálja, a *Raszkolnyikov*-ot zálogház, a *Marmeladov*-ot cukrászda, a *Dosztojevszkij*-t pedig szálló nevéként. EPHRAIM NISSAN itteni első (433–448) tanulmánya egy, a jeruzsálemi és a babilóniai Talmudban is fennmaradt történet (A férfi, akit Kidornak hívtak) címszereplőjének neve és a név történetbeli jelentősége közti összefüggéseket tárja fel. Másik munkája (449–465) Francis Lee Utley 1941-es, Noé feleségének 103 neve című tanulmányának újragondolása, mely a névelőfordulásokat a motiváció szerint csoportosítja, kitékinthetként a Darren Aronofsky 2014-es Noé-filmjében előforduló személynevekkel is összefüggésbe hozva. JOAN TORT-DONADA (466–480) írása nem konvencionális helyneveket vizsgál Verne munkásságában. Névértékkel kapcsolatos megfigyeléseit A rejtelmes sziget toponimáinak elemzésén keresztül szemlélteti.

A negyedik fejezet (482–508) mindössze két tanulmányból áll. Ezekben a multidiszciplináris megközelítés a korábbi munkáknál intenzívebben van jelen: az első írásban a hadtudomány, a másodikban pedig a humor kognitív folyamatának komputációs modellezése kerül kölcsönviszonyba a névtannal. DANIELA CACIA (482–495) olasz hadihajók neveit és beceneveit vizsgálja egy 1772 tengerészeti egység nevéből álló korpuszon; mellékként, betűrendben a gyűjtését is közli. EPHRAIM NISSAN és YAAKOV HACHOHEN-KERNER (496–508) az általuk a GALLURA projekt részeként kidolgozott fonoszemantikai párosító modul (phono-semantic matching PSM) működését mutatja be, a személynévi vonatkozásokat héber, angol és olasz példákkal szemléltetve. A programmal olyan történeteket generálhatnak, amelyekben nevekhez kapcsolódó szójátékok szolgálnak a humor forrásául (például a *Bonaparte* név és a *blown apart* kifejezés hasonlóságát hasznosítva).

A tanulmánykötet tartalmi sokszínűségét a munkák szerkezeti heterogenitása kíséri, ám ez a tudományos szövegformák különböző szociokulturális konvencióinak is tulajdonítható. A kiadvány jelentősége abban áll, hogy hasonló, sőt akár azonos terminussal megnevezett jelenségek kultúraspecifikus értelmezéseit helyezi egymás mellé, és különböző kutatói megközelítéseket tár elénk (elméleti kérdésekben és empirikus vizsgálatok révén egyaránt), lehetőséget teremtve ezáltal sokszínű összevetésükre.

KRIZSAI FRUZSINA

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

BAUKO JÁNOS, Bevezetés a szocioonomasztikába. Oktatási segédlet

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara,
Nyitra, 2015. 170 lap

1. A névtudomány manapság igen közkedvelt részterülete a szocioonomasztika, mely a társadalom és a névhasználat kapcsolatára fókuszál. A nyitrai magyar tanszéken mind